

rel, George-zsal. Ebből az következik, hogy pótlónyujtáskor az utolsó valóban kimondott hang az irány- és hangadó.

De mit csináljunk az idegen szavak végén álló *ch*-val, ha ugyancsak *-val*, *vel* (vagy *-vá*, *vé*) raggal kell ellátnunk? Ilyen hang a magyarban nincsen; a pótlónyujtás *h*-val vagy *k*-val történjék? Mind a kettőre láttam már példát, az elsöre nemrégén egyik szépirodalmi folyóiratunkban, ahol Metternich-hel folytatott vitáról volt szó. Az Akadémia helyesírási szabályaiban egyetlen példa (közvetve) erre a kérdésre is megfelel. Ez a példa az imént már említett 109. pontban található, így: A tulajdonneveket ragozva is esonkítatlanul írjuk, tehát: ... Emichchel. Ebből kitetszik, hogy ámbár *ch* hang a magyar ábécében nincsen, pótlónyujtáskor mégis a *v* helyébe kerülhet, tehát Friedrichchel, Montbachchal stb.

Arról nincs szó a szabályzatban, hogy szükség esetén (köznevek ragozása alkalmával) a kettős *ch* egyszerűsíthető, összevonható volna-é *cch*-nak, mint a többi kétjegyű kettős mássalhangzónk (ssz, ggy, zzs stb.). Erre nem igen kerülhet sor, de ha mégis előjönne, azt hiszem, hogy ez az egyszerűsítés megtehető.

45. *Hibás mondat szerkezet.* Két mondatot szeretnék bemutatni, mind a kettőnek egy a szerzője, egy a hibája; de előbb lássuk őket: ... *aki a neveléstudomány tanácsait azon címen, hogy nevelői hajlam, gyakorlat és egyéni tapasztalat a forrásai a tanítói sikernek, nem venné segítségül...*; a másik: „*Ez a Herbert Spencer elméletének, mely az altruizmus és egoizmus egyensúlyának a kifejlődéséről szól, a lényege.* Mind a két szerkezetnek az a baja, hogy az első mondat elejét és végét egy-egy hosszabbacská közébeiktatott mondat elválasztja egymástól. A szerző valószínűleg azért tette, hogy a szerkezet két mondatának szoros összetartozását minél erősebben éreztesse. A magyar nyelv és a magyar fül ehhez nincsen hozzászokva, de nincs is szükség erre a göresős összekapcsolásra-összefonódásra, mert ha egymás után helyezük el őket, éppen úgy erősen együtartozónak érezzük. Tessék csak elolvasni: ... *aki a neveléstudomány tanácsait azon a címen nem venné segítségül, hogy a tanítói sikernek nevelői hajlam, gyakorlat és egyéni tapasztalat a forrása...*”; továbbá: „*Ez a lényege a Herbert Spencer elméletének, amely az altruizmus és egoizmus egyensúlyának (a) kifejlődéséről szól.*”

Ha valaki minden áron ragaszkodni akarna a közbevetett mondatos szerkezethez, az *Ez* mutatónévmást el kellene helyeznie a mondat éléről, mert nem a *Herbert Spencer* jelzője, hanem a *lényege* szóé, tehát így hangzanék: A Herbert Spencer elméletének, amely az altruizmus és egoizmus egyensúlyának kifejlődéséről szól, *ez a lényege.*

46. A következő két kifejezést szintén egy szerzőtől és egy helyről jegyzetem föl, de csaknem mindennapinak mondhatnám. Ugyancsak apróságok, én azonban nem szenvedhetem őket. Az egyik ez: ... bár egy sereg *vonatkozó* irodalmat említ. Erre a *vonatkozó*-ra haragszom, ezt érzem magyartalannak és hiányosnak az odakívánkozó-odatartozó határozó nélkül: ... bár egy sereg *erre vonatkozó* irodalmat említ.

A másik ez: Vessük ide először a *hivatkozott* „jegyzetanyagot”. Ezzel a csupasz *hivatkozott*-tal nem tudok megbékélni és megelégedni. Itt a kiegészítés nem olyan egyszerű. Mert melyik is az a *hivatkozott jegyzetanyag*? Nyilván az a jegyzetanyag, amelyre az író *hivatkozott*. Nem is lehet ezt másképpen kifejezni, csak így jelzői mellékmondatokkal körülrva, mert a *hi-*

vatkozott igenévnék ez az értelme nincsen meg, legalább eddig nem volt, és nem olyan szép szó, hogy érdemes volna ezutánra ilyen jelentéssel fölruházni.

Különben mindkét szónak, a *vonatkozó*-nak és a *hivatkozott*-nak illetően használata minden valószínűség szerint a német nyelv hatására történik.

47. Egy munka előszavából való ez a mondat: Tudom, hogy a politikailag *elszoktatott* olvasók előtt ez csalódást fog okozni. Hirtelen sajtóhibára gondoltam, azt hittem, hogy a politikától *elszoktatott* olvasókról van szó, később rájöttem, hogy közönséges és elég gyakori németességgel van dolgunk. Ez az *elszoktatott* (*verwöhnt*) jelző minden bizonnal az *elkényeztetett*, *elkapatott*, *rosszul nevelt*, *rosszul szoktatott* vagy valamely rokonjelentésű más szó helyét foglalja el. Még egy másik hiba is van a mondatban. A magyar nyelv szerint ugyanis nem *valaki előtt* okozunk (kejtünk) csalódást, hanem *valakiben*; aminthogy mi is csalódunk, csalódhatunk, esalatozunk stb. *valakiben*.

48. Ha már a németességnél tartunk, hadd említsek meg még egy kicsiséget. Ha ugyan szabad a nyelv dolgában bármit is kicsiségnek tartanunk. Olyan kicsiségnek bizonyára nem, hogy ne volna érdemes szóvá tenni.

A rádió nemzetközi vízjelző szolgálatának jelentésében *Zunahme* annyi mint *árad*, *Abnahme* annyi mint *apad*, ez helyes, de nem helyeselhető, hogy a *stehend* szót *álló*-nak fordítja a rádió. A szó *álló*-t is jelent, *állandó*-t is, itt azonban nem jelentheti sem az egyiket, sem a másikat, hanem azt, hogy a víz (áradása vagy apadása) *megállott*, tehát azt, hogy a víz állása a tegnapihoz (vagy az előbbi jelentéshez) képest *nem változott*, *változatlan*. E kettő közül kellene választania a rádiónak, vagy egy harmadikat, még jobbat találnia.

49. Ugyancsak németesség ez a kifejezési forma is; G. H. 80-ik születésnapján *feladta* orvosi gyakorlatát. Ezt a gondolatot többféleképpen lehet magyarul helyesen kifejezni, még sines sok reményünk rá, hogy az idegent kiszorítjuk, annyira befészkelte már magát nyelvünkbe. Hiszen sokszor szóvá tették már a magyar nyelv őrei, de mindeddig eredménytelenül. Helyesen így kellene mondani: *abba(n)hagyta* orvosi gyakorlatát, *fölhagyott* az orvosi gyakorlattal, *lemondott* az orvosi gyakorlatról.

Ugyanezért hibás ez is: de ekkor sem *adta fel* a harcot, mindaddig, míg egy csendőr szuronnal ártalmatlanná [nem] tette. Ebben a mondatban ráadásul hiányzik a tagadószó is. Ilyenek ezek is: Az orvosok *feladtak* minden reményt, helyesen: felhagytak minden reménnyel, vagy egyszerűen: lemondtak a beteg életéről. A másik példa: Amerika *feladni* készül semlegességét, helyesen: felhagy a semlegességgel vagy megszűnik semleges lenni. Ez sem különb: Az akkor *feladott* terv most, e nehéz időkben valósult meg. Mint a mondat értelme elárulja, a *feladott terv* nem az a terv, amelyet valakik maguk elé tűztek, pedig inkább effélére lehetne gondolni, hanem az olyan, amelynek megvalósítását el kellett halasztani. Itt is lehet *ábbahagyott*, *félbeszakított*, *elodázott*, *kitűzött* stb. tervről szólni, aszerint, hogy melyik találóbb.

Brüll Emánuel